

Zpráva ze zahraniční cesty

Ing. Iva Adlerová, Ústřední knihovna ČVUT v Praze

Konference

36th Annual IATUL Conference

“Strategic Partnerships for Access and Discovery”

Hanover, Německo **5. – 9. července 2015**

Webová stránka konference: <http://www.iatulconference2015.org/>

Sborník: (k 31. 7. 2015 ještě není k dispozici)

<http://iatul.org/conferences/pastconferences/>

36. ročník konference mezinárodního sdružení univerzitních knihoven IATUL pořádala TIB (Technische Informationsbibliothek), zaměřená především na technické a přírodovědné obory. Místem konání konference bylo hlavní město spolkové země Dolní Sasko, Hanover, které je sídlem TIB.

Ústřední myšlenkou konference bylo strategické partnerství knihoven a jejich uživatelů, především vědců, studentů, partnerů z průmyslu, ale i dalších potenciálních zájemců pro budování otevřeného přístupu k vědeckým informacím a výsledkům výzkumu. Program byl bohatý a otevíral diskusi ke všem souvisejícím tématům, od legislativy až po publikační aktivity knihoven.

Program bohatě naplnil tři přednáškové dny. Po dopoledních přednáškách byl rozdělen do čtyř sekcí, které byly postupně věnovány následujícím tématům:

Library Strategy and Management
Digitization and Digital Preservation
Learning and Information Literacy
Management of Research data
Strategic Partnership
Changing Environments for Librarians
Information literacy SIG IL
Company Presentation

Velký prostor byl v souladu s tematickým zaměřením konference kladen na nové požadavky a z nich vyplývající nové kompetence knihoven, které se rozvíjejí v souvislosti s novými směry výzkumu, vědecké práce a vědecké komunikace (otevřený přístup k výsledkům, nakládání s BigData, indexování heterogenních datových souborů pro prohledávání, elektronické publikování a big data, vědecké sociální sítě) i v důsledku vývoje hodnocení a financování vědecké práce. Stejně podstatné a diskutované bylo i téma certifikovaného informačního vzdělávání, které se postupně stává součástí kvalifikace absolventů a jejich profesního CV.

Prostor byl i pro posterovou sekci, ve které byly prezentovány velmi zajímavé projekty. Zaujalo mě např. téma spolupráce a komunikace na sociálních sítích mezi vědci v chemických oborech a požadavků, které z toho vyplývají pro knihovnu (University of Bologna), nebo problematika analýzy metadat z videosouborů (TIB Hanover).

V přestávkách mezi jednotlivými přednáškami a semináři byl dostatek prostoru pro diskusi a dotazy k tématům, velmi otevřené sdílení zkušeností s řešením podobných problémů napříč univerzitními knihovnami.

Vybrané příspěvky:

Přednáška „**Innovative usage of unstructured information sources: From text- and data-mining to model-driven decision-support**“, kterou prezentoval Martin Hoffman-Apitius z německého Fraunhofer Institute for Algorithms and Scientific Computing SCAI v Sankt Augustin, kladla důraz na otevřený přístup ke kolekcím výzkumných dat. Přednášející prezentoval přínos systematického cíleného prohledávání velkých souborů dat pro nalézání nových souvislostí v medicíně. Text a data mining (TDM) jsou v informačních vědách velmi dobře zavedené technologie a existuje stále více praktických příkladů, kdy TDM přináší koncovým uživatelům značnou přidanou hodnotu při studiu vědeckých publikací. Nicméně, aby bylo možné plně využívat možnosti TDM, je zapotřebí jak dobrá metoda extrakce informací z nestrukturovaných zdrojů, tak dostupné soubory primárních dat (získané v dobře definovaném kontextu výzkumu).

V současné době je publikováno takové množství výzkumných dat, že vědec nemá šanci všechny články sledovat, číst a vyhodnocovat, to se stává novým úkolem knihoven. Na příkladu klinického výzkumu bylo prezentováno, jak okamžitý přístup k velkému množství dat a systematické a cílené prohledávání může urychlit pokrok v daném oboru a může také umožnit léčení dříve neléčitelných onemocnění.

Ředitel sekce Evropské komise José Cotta (Unit for Digital Science within the Communications Networks, Content and Technology (CONNECT) Directorate-General of the European Commission) ve svém příspěvku “**From open access to open science: a vision**” připomněl k debatám o otevřeném přístupu k vědeckým výsledkům, že Evropská komise je v pozici jak politické, tak v pozici subjektu financujícího výzkum. V prvním případě spolupracuje s členskými státy na koordinaci národních politik v oblasti přístupu a uchování vědeckých informací. Ve druhém případě stanovuje pravidla pro otevřený přístup k výzkumným datům v programu Horizon 2020.

Janine Lockhart z Cape Peninsula University of Technology, South Africa ve svém příspěvku „**Increasing library value for users by registering a short course in information literacy**“ informovala o souvislostech certifikovaného informačního vzdělávání a připomněla, že univerzitní knihovny jsou podstatnou přidanou hodnotou svým univerzitám. Kromě poskytování nástrojů pro přístup k informacím je jejich klíčovou funkcí i pomoc uživatelům při hledání smysluplných informací v době, kdy je nejen vědecká společnost informacemi přetížena a zahlcená.

Uživatelé sami nemají často představu o tom, jaké služby v oblasti e-zdrojů a dat mohou od knihovny požadovat, jaké nástroje jsou pro ně k dispozici, jak se k nim dostat a jak je používat. Proto je výuka informační gramotnosti jednou z důležitých funkcí knihovny. Prezentovala také vlastní zkušenosti s integrací výuky informační gramotnosti s podporou fakult do osnov výuky. Knihovna je nyní poskytovatelem certifikovaného vzdělávacího kurzu, obsahujícího témata jako informační zdroje a nástroje pro přístup k recenzovaným

publikacím, vyhodnocování informací, právní aspekty a bibliografické odkazování. Kurz obsahuje i praktické úkoly a je zakončen zkouškou Learning Management System (LMS). Na základě prvních výsledků z akademického roku 2013/2014 také bude možné diskutovat směr dalšího vývoje této kompetence knihovny.

Shirley Chiu-wing Wong z HongKong Polytechnic University, nazvaný **“A cross-institutional partnership approach to Information Literacy enhancement”** prezentovala zkušenosti a výsledky výzkumu, na jejichž základě by měl projekt informačního vzdělávání na její univerzitě vzniknout.

Na Polytechnické univerzitě v HongKongu ještě nebyl mezinárodní trend integrace informačního vzdělávání do vysokoškolské výuky zcela naplněn. V současné době byl ukončen rozsáhlý výzkumný projekt ve spolupráci s fakultami z osmi největších vysokoškolských institucí v HongKongu, který by měl poskytnout informace o potřebách studentů a akademiků. Na základě jeho výsledků by měly vzniknout osnovy certifikovaných kurzů informačního vzdělávání. Výsledky výzkumu, které jsou jistě zajímavé i v kontextu situace českých vysokých škol, budou však teprve publikovány.

Simone Kibler z knihovny univerzity v německém Brunschweigu se ve svém příspěvku **“Strategic partnerships for new perspectives on teaching Information Literacy to students of Industrial Engineering and Management”** věnovala roli univerzitních knihoven v šíření informační gramotnosti, Tato role je již v řadě zemí podporována na institucionální úrovni. Knihovny nyní musí najít nejvhodnější způsob jak motivovat studenty a získat jejich zájem. Knihovna univerzity v Braunschweigu navázala spolupráci s dalšími univerzitními knihovnami z technických univerzit v Niedersachsenu, Clausthalu a Hannoveru a rozhodli se vytvořit e-learningový modul na principu počítačové hry. Studenti jako zástupci cílové skupiny se podílejí na tvorbě herního prostředí a příběhu. Tento model byl předmětem diskuse o úspěšnosti a smysluplnosti používání herního prostředí pro práci s vědeckými informacemi.

“Open? Make it easy and fair!” Wilma van Wezenbeek, ředitelka knihovny TU Delft ve svém zajímavém příspěvku zdůraznila, že otevřenost vědy je třeba podporovat ve všech úrovních, včetně sdílení zkušeností a znalostí ve vědecké i studentské komunitě, nastavení pravidel i rozvoj technologií pro různé typy elektronických zdrojů. Stále důležitější je i otevřenost vědeckých výsledků pro potřeby všeobecného vzdělání a tzv. Citizen science. Ředitelka knihovny se podělila o své zkušenosti a úspěchy, kterých dosáhla knihovna během své transformace od roku 2011.

Wolf-Tilo Balke z Institute for Information Systems (IfIS) ze stejné univerzity se zaměřil na práci s různými typy souborů, jejichž prostřednictvím jsou sdělovány informace. V příspěvku nazvaném **“University Libraries – between Service Providers and Research Institutions”** referoval o tom, že v posledních letech se zásadně změnil způsob jak šíření, tak archivování nových informací – vědeckých poznatků. Jejich objem stále narůstá a s tím souvisí problematika jejich zpracovávání, nové metody pro vyhledávání, přístup, vytváření nových infrastruktur. To se netýká pouze klasických vědeckých publikací v podobě monografií, časopiseckých článků nebo sborníků z konferencí, ale také dat ve formě modelů a simulací, experimentálních datových souborů nebo výsledků analýz. Tento nový způsob vytváření znalostí je často označován jako e-Science a je závislý na rozvoji nejmodernějších technologií, které umožňují nakládání s exponenciálním množstvím heterogenního materiálu, textového i netextového. Je třeba umět nabídnout personalizované digitální nástroje a služby na podporu efektivního a účinného využití dostupných informací s přidanou hodnotou

adekvátní současnému stavu e-vědy. Je tedy také třeba, aby knihovna prováděla systematický interdisciplinární výzkum, aby byly nové možnosti, požadavky a jejich uživatelé propojeni co nejefektivněji a v co nejkratším čase.

Další přednáška, **“The WorldWideScience Alliance: An international partnership to improve access to scientific and technical information”**, kterou přednesla Lorrie A.

Johnson z Úřadu pro vědecké a technické informace USA, představila globální vyhledávací portál WorldWideScience.org. Jeho poskytovatel, WorldWideScience Alliance představuje strategické partnerství, alianci složenou z národních a mezinárodních knihoven a informačních center, jejímž cílem je odstranit překážky při hledání a sdílení vědeckých a technických informací přes národní hranice.

Vyhledávací portál WorldWideScience.org nabízí uživatelům možnost současně vyhledávat ve více než stovce vědeckých a technických databázích z více než 70 zemí. Výsledky vyhledávání z různých databází, obsahující informace v textových, multimediálních a vědeckých formátech dat, jsou seřazeny podle relevance a souhrnný seznam výsledků je prezentován uživateli. K dispozici má být i možnost automatického překladu, který zpřístupňuje informace i zemím, kde se vědecký výzkum teprve rozvíjí. Aliance si klade za cíl propojit a zpřístupnit tímto způsobem co nejvíce poznatků všem vědcům v rámci světové vědecké komunity.

Michael Fosmire z knihovny Purdue Univerzity v USA se ve své přednášce **“New challenges and new opportunities: Competency-based education and the libraries”** věnoval modelu informačního vzdělávání jako dynamického systému, který se rozvíjí postupně s dalšími znalostmi a dovednostmi studentů ve více stupních a úrovních i s ohledem na budoucí profesní zaměření studenta. S tím souvisí užší vztah mezi knihovnicí a fakultami, které garantují absolventům jejich vzdělání i potřeba rozvoje lektorských dovedností knihovníků. Přednášející referoval také o úspěšném pilotním programu tohoto systému vzdělávání.

“Impact²: through the power of collaboration. How we increased our impact by helping researchers to increase theirs” byl příspěvek Hester Mountifield z University of Auckland na Novém Zélandu. Popisoval úspěšnou implementaci systému Research Outputs (Symplectic Elements), jehož institucionálním vlastníkem a správcem je knihovna. Výzkumní pracovníci v něm mohou ukládat své záznamy o vědecké činnosti a publikacích a spravovat je. Systém je i klíčovým zdrojem dat pro služby, které pomáhají vědcům zvýšit jejich viditelnost, sledovat a měřit jejich vědeckou úspěšnost a impakt v rámci vědecké komunity, generovat jejich profil i data pro interní hodnocení výkonnosti. Systém byl postupně propojen s dalšími interními systémy, například s repozitářem, aby byla uživatelská náročnost co nejnižší, a postupně se jeho využití dále rozšiřuje.

Závěr:

Účast na konferenci IATUL 2015 byla velmi inspirativní a přinesla řadu zajímavých podnětů pro rozvoj ÚK ČVUT i přímo pro mé profesní zaměření. O zajímavých poznatcích budu referovat také na konferenci Bibliotheca Academica 2015.

Velmi motivující bylo zjištění, že v porovnání s evropskými univerzitními knihovnami je ÚK ČVUT jednou z knihoven, které se mohou s ostatními dělit o své zkušenosti v některých kompetencích, například ve výuce informační gramotnosti nebo podpoře vědy a vědeckého publikování, ale i v řadě dalších aktivit.

Ráda bych tímto poděkovala AKVŠ za finanční podporu mé účasti na této zajímavé, velmi otevřené a prestižní mezinárodní konferenci.